

LEIDSE MILIEURAAD

p/a Kruitschip 4
2311 RS Leiden
06 – 533 76 405
jan.pieters@intraweb.nl
twitter@lmraad

Leiden, 31 januari 2013

Aan   het College van Burgemeester en Wethouders
              Stadhuis
              Leiden

***Advies over de Nota Watergebruik:
Integraal Beleidskader voor het Gebruik van het Leidse Water***

Inleiding

Bij brief van 11 december 2012 (DIV-2012-17598) heeft u de Leidse Milieuraad, (hierna: "de raad") gevraagd advies uit te brengen over de milieuaspecten van de nota Watergebruik. Dit advies treft u hieronder aan.

De raad heeft veel waardering voor de veelomvattende visie op het gebruik van het water en de brede aanpak die in de Nota wordt gekozen, alsmede voor het streven om een samenhangend beleid aangaande de activiteiten die zich op en rond het water afspelen te ontwikkelen. De raad ondersteunt in het bijzonder het streven naar transparantie, het toegang geven van de burger tot het beleid, de vermindering van historisch gegroeide onevenwichtigheden, en het geven van ruimte aan de potentiële natuurlijke kwaliteiten van het Singelpark. De adviezen van de raad zijn daarom voor alles een ondersteuning van het in de Nota aangekondigde beleid en de daarin gedane praktische suggesties. Dit advies behelst daarom voornamelijk aanvullingen en suggesties voor voorwaarden waaronder de voornemens uitgevoerd kunnen worden.

De raad plaatst de nota in het kader van het duurzaamheidsstreven¹, hetgeen in dit geval inhoudt dat naast de gebruikelijk milieuaspecten (vermijden van verstoring en hinder, bescherming van de biodiversiteit) ook grote waarde toegekend wordt aan de kwaliteit en de beleving van natuur in de stad, het motiveren van mensen om de natuurwaarden te versterken en het zoveel mogelijk inschakelen van aanwezige kennis en kunde. Synergie tussen deze invalshoeken is daarbij belangrijk.

De nota is een zeer gewaardeerde eerste stap. Er worden nadere uitwerkingen in aangekondigd waar nog veel van zal afhangen. In dit stadium van beleidsontwikkeling moeten nog veel zaken precies worden ingevuld. Omdat de raad vertrouwen heeft in de manier waarop dat zo gebeuren onthoudt hij zich van aanbevelingen hieromtrent. Daarbij gaat het *bijvoorbeeld* om de noodzaak tot een heldere, aansprekende communicatie; het goed functioneren van het aangekondigde "waterloket", het ontwerpen van effectieve borden, het verstrekken van informatiemateriaal over de "do's and don't's" op het water, het opstellen van omschrijvingen die nauwkeurig genoeg zijn om juridische werking te hebben, en die ook nog eens goed kunnen worden gehandhaafd — denk aan omschrijvingen voor welstandseisen en huurvoorwaarden, gedragsvoorschriften voor op het water—;

---

¹ In zijn advies over de Duurzaamheidsagenda heeft de raad uiteengezet dat hij 'duurzaamheid' opgebouwd ziet uit vier peilers: 'people' (mensen, maatschappelijke verhoudingen), 'planet' (ecosystemen), 'profit' (economie), en 'power' (het vermogen weloverwogen collectieve besluiten te nemen en te effectueren)

het opstellen en uitvoeren van meer gedetailleerde uitvoeringsplannen, waarvan er vele aangekondigd zijn in hoofdstuk 5; kortom zaken die later aan de orde zullen komen, en waar in de komende tijd ongetwijfeld veel aandacht naar zal uitgaan.

Dit wil niet zeggen dat de raad op dit ogenblik geen aanleiding ziet tot het maken van opmerkingen en het doen van enkele aanbevelingen op de hoofdlijnen van het geschetste beleid. Mede tegen de achtergrond van dreigende bezuinigingen op het overheidsapparaat, is het van belang dat de intenties die uit de nota spreken zo worden uitgewerkt dat de direct betrokkenen gestimuleerd worden er uit eigen beweging toe bij te dragen. Het belangrijkste thema in dit advies is de vraag hoe acties en maatregelen elkaar kunnen versterken.

Prioriteiten

De raad stelt de volgende, aan duurzaamheid gerelateerde prioriteiten²; Zij betreffen keuzes waarvoor in de Nota Watergebruik weliswaar duidelijke aanzetten zijn te vinden, maar waar de raad graag accent op wil leggen.

1. Een zo effectief mogelijke mobilisatie van initiatieven van burgers en instellingen, die leiden tot gebruiksvormen van het Leidse water die een zeer langdurig, zo intensief mogelijk gebruik ervan waarborgen zonder kwalitatieve achteruitgang. Het gaat de raad hier, om *synergie* na te streven tussen maatregelen en initiatieven (bijvoorbeeld tussen 'beleven' en 'schoon houden'), en om de positieve wisselwerking tussen de in de nota benoemde verschillende functies van het watergebruik, uit te bouwen
2. Een zo groot mogelijke variatie in gezonde planten en dieren, op, onder en rond het water (biodiversiteit), waarbij rekening gehouden wordt met de uiteenlopende ecologische functies van delen van de Leidse waterlopen, oevers en kades, en met broedseizoenen en paaitijden.³
3. Een zo laag mogelijke niveau van hinder (geluid), van verstoring van de habitat van dieren en planten (oevers en onderwater bodems) en van andere vormen van milieuverontreiniging (afval, zwerfvuil, olie en dergelijke).

Omdat er nog veel zal worden uitgewerkt is dit een goed moment om na te gaan hoe mogelijke concrete toekomstige activiteiten, waarbij verschillende geledingen van de bevolking betrokken zijn, elkaar kunnen versterken. De drie aanbevelingen in dit advies hebben alle daarop betrekking.

Advies

Algemeen, bestuurlijk, burgerparticipatie

De raad onderstreept het grote belang om de verdeling van verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de verschillende partijen (gemeente, rijk, hoogheemraadschap, haven, bedrijven, burgers), nader te omschrijven. Dit zal belangrijk bijdragen aan de beleidsvoorbereiding. Het is een immers belangrijk te weten wie aangesproken moeten worden op de vele acties die zijn beschreven in hoofdstuk 5 van de Nota, "Van Visie naar Uitvoe-

---

² Dit betekent dat een aantal op zich belangrijke aspecten zoals elementen van verantwoordelijk vaargedrag die in een minder directe relatie staan tot het Leiden dat we aan ons kinderen willen doorgeven in dit advies buiten beschouwing blijven. Een (te) hoge vvaarsnelheid met aanwijsbare nadelige effecten op het onderwater milieu, oevers en het broeden door watervogels valt wel onder aspecten die de raad in zijn advies meeneemt.

³ Dit hangt in belangrijke mate af van emissies van schadelijke stoffen door landbouw en industrie; de infrastructuur, en de manier waarop de mensen zich op het water gedragen. De eerste twee factoren worden door het Hoogheemraadschap bepaald. In de nota en daarmee ook in dit advies gaat het om het gedrag op het water.

ring", waaronder het opstellen van een Actieplan voor het tegengaan van vervuiling op het water in al zijn verschijningsvormen.

Het is van groot belang om de *natuurfuncties* in te bedden in andere functies. De raad is van oordeel dat het waarschijnlijk mogelijk is om bijvoorbeeld de functies van *werkplaats* en *recreatiegebied* op punten met elkaar te verbinden. De raad tekent hierbij dat een intensere beleving van de natuur in de stad naar zijn mening zal bijdragen aan bijvoorbeeld minder afval en andere uitingen van een grotere zorgvuldigheid jegens de omgeving. Voorlichting op school, aanschouwelijk onderwijs over waterplanten en -dieren in de stad, mogelijk zelfs het organiseren van (onderwater)excursies —bijvoorbeeld in een vismonitoringgebied— kunnen bijdragen tot het besef van de betekenis van de natuur voor de stadsbewoners. De kennis die in Leiden aanwezig is, mede dank zij instellingen als de universiteit en de hortus, kan aan een dergelijke ontwikkeling bijdragen.

Aanbeveling 1. *Bij de verdere uitwerking van de nota wordt naar aanvullende mogelijkheden gezocht om verschillende functies zoals de recreatie en de werkplaatsfunctie met elkaar in verband te brengen, door middel van het in samenwerking met particulieren en kennisinstellingen, bevorderen van educatieve en recreatieve activiteiten op onder en rond het water. Waar nodig kunnen nieuwe natuurwaarden worden gecreëerd door strenge beschermingsmaatregelen (zoals het periodiek afsluiten voor het publiek) voor delen van de waterlopen.*

Veel waardering heeft de raad voor de beoogde inzet om het water schoon te maken en te houden. Als *illustratie* van opties om maatregelen en initiatieven elkaar wederzijds te laten versterken, zou de raad willen wijzen op mogelijkheden schoonmaakacties te combineren met educatie en voorlichting over het planten en dierenleven in, op en rond het water. Als bijvoorbeeld schoonmaakacties uitgevoerd samen met burgers in een wijk⁴, of met schoolkinderen gevolgd worden door vormen van aanschouwelijk onderwijs over wat er allemaal voor leven voorkomt in op en rond de grachten⁵, dan wordt zo'n schoonmaakactie niet alleen extra aantrekkelijk, maar, zo verwacht de raad, wordt ook een bijdrage geleverd aan een zorgvuldiger gedrag in de stad. Omdat het vooral ook om bewustwording gaat, is het niet per se nodig dat die acties ook daadwerkelijk een groot effect hebben, hoewel dat wel meegenomen zou zijn.

Aanbeveling 2. *Probeer het betrekken van het publiek bij schoonmaakacties zo aantrekkelijk mogelijk te maken, bijvoorbeeld door middel van een combinatie met voorlichting en educatie over het leven op, onder, en rond het water.*

Dit komt vanzelfsprekend niet in de plaats van het door de raad onderschreven streven om burgers ook aan te spreken op hun verantwoordelijkheid, zoals ook blijkt uit het voornemen om ook de exploitanten van terrasboten te betrekken bij inspanningen om zwerfvuil uit de grachten te weren en te verwijderen.

Biodiversiteit, boven- en onderwater

De raad onderstreept het belang van een ruimtelijk gedifferentieerd beleid. Dit kan de natuurwaarden van het water zeer ten goed komen en bijdragen aan de beleving van de natuur door de stadsbewoner. Op zijn beurt kan dit bijdragen aan de geneigdheid van de bewoners om zich zorgvuldig in de stad te gedragen. In dit verband wijst de raad op de grote betekenis van het landelijk gebied rond Leiden. Het poldergebied rond Leiden is bijvoorbeeld voor de weidevogels erg belangrijk, en heeft daarmee betekenis voor een veel groter gebied dan

---

⁴ De raad heeft waardering voor het feit dat bewoners vaak een beroep kunnen doen op de gemeente voor assistentie bij schoonmaakacties.

⁵ Bij wijze van voorbeeld: Als een schoonmaakactie gecombineerd wordt met een duikersexkursie onder de Leidse, dan zou zo'n actie niet alleen meer aantrekkingskracht kunnen hebben, maar ook een blijvend gevoel voor de waarde van schoon water.

alleen Leiden.⁶ Het beheer van de waterlopen in dit gebied moet die hoge natuurwaarde ondersteunen. De vogelstand is gevoelig voor verstoringen. De raad zou dan ook ernstige bedenkingen hebben bij voornemens de bestemming van dit gebied te veranderen, zoals het aanleggen van een 'waterwijk'. Ook ligt ecologisch oeverbeheer, en het tegengaan van verstoring door mensen (te hard varen, recreëren, geluid maken) in zulke gebieden voor de hand. Dit zijn aspecten die in de nadere uitwerking ongetwijfeld nog hun vorm kunnen krijgen.

Leiden is een kennisstad. De raad is zich bewust van vele praktische obstakels, maar vraagt zich toch af of de gemeente in overleg met de kennisinstellingen mogelijkheden heeft om de aanwezige kennis en activiteiten binnen de opleidingen ruimer in te zetten dan nu het geval is. De raad denkt daarbij (naar voorbeeld van de samenwerking tussen de TU-Delft en het Hoogheemraadschap) aan het bevorderen van op Leiden toegepast onderzoek, bijvoorbeeld in de vorm van stages, scripties, afstudeeropdrachten en zelfs promotieonderzoek. Dit hoeft natuurlijk niet beperkt te blijven tot ecologische onderwerpen.

Aanbeveling 3. *In overleg met het Hoogheemraadschap nagaan hoe door studenten en medewerkers van de Leidse kennisinstellingen meer toegepast wetenschappelijk onderzoek kan worden verricht dat bij kan dragen aan een doelmatig beheer van het Leidse water. Behalve beheersaspecten kan dit ook betrekking hebben op het inschakelen van de burgers en bedrijven bij het verbeteren van de verschillende functies, in het bijzonder de verbinding tussen de werkplaats- en recreatiefunctie.*

Het aquatisch milieu wordt beïnvloed door de lichtval. Als boten of andere objecten langdurig een belangrijk deel van de breedte van de waterloop in beslag nemen, heeft dat een sterk nadelig effect op het natuurlijk milieu. De raad onderstreept het belang hiervan bij de verdere uitwerking van het beleid.

Vermijden van hinder, verstoring, en het zich ontdoen van afval

De raad heeft met instemming geconstateerd dat er in de nota veel aandacht uitgaat naar hinderaspecten afval in velerlei gedaanten, en de handhaving. Bij de verdere uitwerking zal ongetwijfeld veel aandacht worden besteed aan de duidelijkheid in de communicatie door middel van bijvoorbeeld brochures, borden langs de vaarwegen en andere vormen van informatiemateriaal over de juiste gedragsregels, die op het water in acht genomen moeten worden. De raad denkt daarbij in het bijzonder aan vaarsnelheden, geluid, afval, en seizoensgebonden toegang tot kwetsbare gebieden.

Afval

De raad onderkent de spanning die er kan zijn tussen enerzijds het faciliteren van goed gedrag (bijvoorbeeld het plaatsen van afvalbakken) en het anderzijds de boodschap dat de overheid op zijn minst medeverantwoordelijk is voor het individuele gedrag. Dit lijkt vooral problematisch waar afval ongemerkt geloosd kan worden. De raad vraagt aandacht voor dit probleem bij de verdere uitwerking van het beleid, maar tekent daarbij aan dat hij groot gewicht toekent aan het faciliterend optreden door de overheid.

Anders is het gesteld met afval dat afkomstig is van terrasboten. Het ligt in de rede de exploitanten van terrasboten nadrukkelijker te betrekken bij het schoonhouden van het water rond hun boot. De raad neemt aan dat dit een onderdeel wordt van het Actieplan voor het tegengaan van vervuiling op het water en zal daar te geleger tijd op terug komen. (Zie ook aanbeveling 2)

Verstoring

De raad onderstreept het belang van de maatregelen die in de nota in het vooruitzicht worden gesteld, zoals het beperken van snelheden bij het varen. De raad vraagt in dit verband aandacht voor de seizoensgebonden

---

⁶ De raad heeft met instemming kennis genomen van het inrichten van 't Vogelhoff in de Oostvlietpolder

kwetsbaarheid van planten- en dieren (broedseizoenen, paaitijden, tijden van vruchtvorming) Behalve een gebiedsgerichte aanpak zullen regels voor sommige plaatsen ook moeten variëren naar gelang het seizoen.

Daarbij zal in de uitwerking ook veel aandacht gegeven moeten worden aan de naleving en de handhaving. In dit verband kan voorlichting over de effecten van (te) snel varen en het produceren van geluid voor het leven op de oevers en onder water (bijvoorbeeld het uit doen delen van voorlichtingsmateriaal bij de verhuur van boten) nuttig zijn. Overlast kan het gevolg zijn van onwetendheid bij diegenen die de overlast veroorzaken. Communicatie over de gedragsregels op en rond het water is daarom een belangrijk instrument om overlast te verminderen of zelfs te voorkomen. Ook eisen te stellen aan boten (van de gemeente zelf, of boten die verhuurd worden) kunnen belangrijk bijdragen aan het verminderen van verstoring. Elektrisch varen kan hier een effectieve optie zijn, die bovendien bijdraagt aan de luchtkwaliteit in de onmiddellijke omgeving van de waterlopen. Beiden zouden door de gemeente gestimuleerd en gefaciliteerd kunnen worden. Ook hier geldt dat de raad de uitwerking in het actieplan wil afwachten alvorens met aanbevelingen te komen.

Hinder

Versterkt geluid vanaf boten is een belangrijke bron van ergernis. Het verbieden ervan in de APV en duidelijke communicatie hiervan naar burgers en toeristen heeft de instemming van de raad.

Vervolg

De raad stelt het zeer op prijs betrokken te blijven bij de verdere uitwerking van de nota in de verwachting. Dat geldt in het bijzonder de in dit advies aangestipte onderwerpen.

Leendert Jonker
Voorzitter Leidse Milieuraad